

Леки, въ своята книга върху „Ръстъ и влияние на рационализма въ Европа“ (1866), — Селимински забравя, въ увлѣчението си, друга една не по-малко важна истина, а именно, че религията, че религиозността образува необходимо допълнение къмъ всѣко положително знание и основа на всѣки по-дълбокъ и цѣлостенъ духовенъ животъ, на всѣка значителна продуктивностъ. Както справедливо изтъква Гьоте, чиято художествена интуиция се равни безусловно на дарбата му за научни наблюдения и открития: религия и култура се досѣгатъ и проникватъ взаимно, така че религията се явява като субективенъ елементъ на културата, а тая — обективно осъществяване (въ живота, изкуството, науката, нравитѣ, обичаитѣ и начина на мислене) на онова, което религията изнася като чувство и предчувствие, чрезъ свещени алегии и символи. Селимински, обаче, догонва при своитѣ исторически справки не толкова теоретически, колкото практически цели. Той излиза при критиката си преди всичко отъ належащитѣ просвѣтни и национални интереси на българския народъ, все още заплепенъ отъ груби срѣдновековни представи за свѣтовенъ редъ и религиозни задлъжения. И като настоява за въдворяване на истинското и здраво християнство, съ любовъ къмъ правдата и ревностъ за дейно състрадание, Селимински ни се показва въ сжщинския си образъ на утилитаристъ и патриотъ, загриженъ да изпълни дълга си къмъ сънародницитѣ.

И така, споредъ него религиознитѣ обреди сж „придобити навици, човѣшки измислици, основани на невежество и суевѣрие на човѣчеството и допринесли главно за личнитѣ облаги на проповѣдващитѣ ги. Тѣзи последнитѣ, чрезъ често повтаряне и препоржчване на паството по разни театрални начини, представятъ разнитѣ обреди и церемонии като необходими за общественото сжществуване и считатъ пренебрегването на най-малкия обредъ за злодеяние, по-лошо и отъ предателство на родината. По този начинъ измамницитѣ на народа станали силни и заграбили първенството и свещената почитъ къмъ религията само за себе си“. Разнитѣ видове „измамници“ въ черквата и вѣрата Селимински разглежда последователно, за да постави въ трагикомично освѣтление производъ и функции на враговетѣ, които си служатъ съ пѣсни и баяния, на гадателитѣ-нарицатели, които тълкуватъ природ-